
Стаття надійшла до редакції 05.08.2018

Перевірено на плагіат 14.08.2018 р.

унікальність – 95.34 %

УДК 811.124*373.46:61]-13

НОМІНАТИВНЕ ПОЛЕ СУБКОНЦЕПТУ *SANITAS* В ЛАТИНСЬКІЙ МОВІ

Милик Оксана Василівна, oxana.mylyk@gmail.com

канд.філол.наук, викладач кафедри латинської та іноземних мов,
Львівський національний медичний університет імені Данила Галицького

*Статтю присвячено дослідженню номінативного поля субконцепту *SANITAS* в латинській мові, яке має комплексний характер внаслідок інтеграції у його складі лексико-семантичного поля, лексико-фразеологічного поля та синонімічного ряду. Проаналізовано сутність номінативного поля субконцепту *SANITAS* у системі мови, визначено його ядро, прядерну зону, ближню й дальню периферії; досліджено засоби вербалізації мікрополів прядерної зони субконцепту *SANITAS* та список мовних одиниць, які вербалізують концепт ЗДОРОВ'Я. Встановлено, що структура номінативного поля концепту ЗДОРОВ'Я складає ядрону та прядерну зони, що, в свою чергу, складаються з певних мікрополів, а також ближньої та дальньої периферій субконцептів *SALUS*, *SANITAS*, *VALETUDO*. Семантичне поле субконцепту *SANITAS* побудовано за принципом семантичної близькості / віддаленості від інтегральної семи та частоти набуття певних значень іменем концепту. Визначено, що спільними для всіх трьох субконцептів *SALUS*, *SANITAS*, *VALETUDO* є слоти «наявність певного стану здоров'я (соматичного / психічного)» та «процес надання здоров'я (соматичного / психічного)». Наголошено, що субконцепт *SANITAS* найповніше інтегрував семи концепту ЗДОРОВ'Я та його вербалізатори є провідними у процесах позначення стану соматичного та психічного здоров'я в мовній картині світу давніх римлян. Стаття робить внесок у розвиток теоретичних засад дослідження концептів на матеріалі давніх мов, а також у розроблення теоретичних аспектів лінгвоконцептології, лінгвокультурології, лінгвоаксіології; надає підґрунтя для розуміння специфіки мислення і пізнання, світогляду та особливостей інтерпретації світу, що були притаманні давнім римлянам.*

Ключові слова: *концепт, субконцепт, *SANITAS*, здоров'я, номінативне поле.*

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

©Милик О. В. [Мылык О. В.], i.alekseeva@knu.ua

Номінативне поле субконцепту *SANITAS* в латинській мові [Номинативное поле субконцепта *SANITAS* в латинском языке] (Українською / На укр. яз)

НОМИНАТИВНОЕ ПОЛЕ СУБКОНЦЕПТА *SANITAS* В ЛАТИНСКОМ ЯЗЫКЕ

Мылык Оксана Васильевна, oxana.mylyk@gmail.com

канд. филол. н.,

кафедра латинского и иностранных языков,

Львовский национальный медицинский университет имени Данила Галицкого

*Статья посвящена исследованию номинативного поля субконцепта *SANITAS* в латинском языке, который имеет комплексный характер вследствие интеграции в его структуре лексико-семантического поля, лексико-фразеологического поля и синонимического ряда. Проанализирована сущность номинативного поля, показана его структура; определены его ядро, приядерная зона, ближняя и дальняя периферия; исследованы средства вербализации микрополей приядерной зоны субконцепта *SANITAS* и языковые единицы, вербализующие концепт *ЗДОРОВЬЕ*. Установлено, что структура номинативного поля концепта *ЗДОРОВЬЕ* выделяет ядерную и приядерную зоны, которые, в свою очередь, состоят из определенных микрополей, а также ближней и дальней периферий субконцептов *SALUS*, *SANITAS*, *VALETUDO*. Семантическое поле субконцепта *SANITAS* построено по принципу семантической близости / удаленности от интегральной семы и частоты приобретения определенных значений именем концепта. Определено, что общими для всех трех субконцептов *SALUS*, *SANITAS*, *VALETUDO* являются слоты «наличие определенного состояния здоровья (соматического / психического)» и «процесс восстановления здоровья (соматического / психического)». Отмечено, что субконцепт *SANITAS* полностью интегрировал семы концепта *ЗДОРОВЬЕ* и является доминирующим для обозначения состояния соматического и психического здоровья в языковой картине мира древних римлян, а лексема *sanitas* и однокоренные слова являются основными средствами вербализации концепта *ЗДОРОВЬЕ* в латинском языке. Статья вносит вклад в развитие теоретических основ исследования концептов на материале древних языков, а также в разработку теоретических аспектов лингвоконцептологии, лингвокультурологии, лингвоаксиологии, что позволяет лучше понять специфику мышления и познания, мировоззрения и особенностей интерпретации мира через призму языкового сознания и ценностей древних римлян.*

Ключевые слова: *концепт, субконцепт, *SANITAS*, здоровье, номинативное поле.*

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© *Mylyk O. [Mylyk O. V.], i.alekseeva@knu.ua*

Nominative Field of the Subconcept *SANITAS* in the Latin Language [Nominatyvne pole subkonceptu *SANITAS* v latyns'kij movi] (in Ukrainian)

NOMINATIVE FIELD OF THE SUBCONCEPT SANITAS IN THE LATIN LANGUAGE

Mylyk Oksana Vasylivna, oxana.mylyk@gmail.com

PhD, lecturer at the Latin and foreign languages department,
Danylo Halytsky Lviv National Medical University

The article is devoted to the investigation of the nominative field of the subconcept SANITAS in the Latin language, which has a complex character due to the integration in its structure lexical field, phraseological field and synonymic sets. The essence of the nominative field in the system of language has been analyzed with regard to the specifics of nominative units – its verbalizers; kernel and prekernel zones, near and far peripheries have been defined; the means of microfields verbalization of the prekernel zone of subconcept SANITAS as well as the list of lingual units verbalizing the concept HEALTH have been investigated. It has been defined that nominative field structure of the HEALTH concept is represented as core and pre-core zones consisting of some microfields as well as close and distant peripheries of SALUS, SANITAS, VALETUDO subconcepts. The semantic field of the SANITAS subconcept has been built up due to the principle of semantic proximity / difference basing on the integral seme and frequency of acquiring certain meanings by the concepts' names. It has been defined that the SALUS, SANITAS, VALETUDO subconcepts share the common slots «being (somatically and/or mentally) healthy» and «providing somatic and/or mental health». It has also been emphasized that the SANITAS subconcept substantially integrated the semes of HEALTH concept that led to its dominant role in nominating both somatic and mental health states in the lingual world model of the ancient Romans, while the sanitas lexeme and co-root words appear to be the fundamental means that verbalize the HEALTH concept in the Latin language. Therefore, the article contributes to the development of the theoretical principles of ancient languages concepts' research as well as to the development of cognitive linguistics, linguistic culturology, axiological linguistics, etc. It enables to find out the specific dimensions of ancient Romans' mode of thinking and their world outlook.

Keywords: *concept, subconcept, SANITAS, health, nominative field.*

Вступ. Античну картину здорового існування окреслюють численні філософські погляди, в яких здоров'я визначалося найбільшою аксіологемою в системі цінностей античного світу.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© *Милик О. В. [Mylyk O. V.], i.alekseeva@kpi.ua*

Номинативне поле субконцепту SANITAS в латинській мові [Номинативное поле субконцепта SANITAS в латинском языке] (Українською / На укр. яз)

Античні філософи розрізняли здоров'я фізичне й душевне; здоров'я (фізичне й душевне) – найвище з усіх благ; благо, за Платоном, стоїть на вищому щаблі в ієрархії буття, воно є станом й умовою досконалості буття, насолодою (кіренська школа, епікуреїзм), утриманням від пристрастей (кініки), чеснотою в сенсі панування вищої розумної природи над нижчою (стоїки), досконалістю особистості (за Аристотелем); античні філософи розглядали переважно внутрішній аспект «здоров'я» як злагоду тілесних і душевних проявів людини, як гармонію й пропорційність, оптимальне співвідношення тілесних і душевних складників; основними душевними якостями здорової людини є розсудливість і самовладання; життя згідно з природою, яке веде людину до добродетності; щасливе життя полягає у володінні людиною здоровим глуздом, розсудливістю.

Аналіз останніх наукових публікацій з теми дослідження.

Одним із найважливіших процесів пізнавальної діяльності людини є концептуалізація, суть якої полягає в осмисленні інформації, що надходить до людини. Концептуалізація призводить до утворення концептів, концептуальних структур і всієї концептуальної системи в ментальності людини. В останні роки зріс інтерес до дослідження концепту як одиниці, яка забезпечує мовленнєво-розумову діяльність індивіда. Цій проблемі зокрема присвячені праці Н. Д. Арутюнової, М. М. Болдирєва, С. Г. Воркачева, О. О. Залєвської, В. І. Карасика, С. Є. Нікітіної, Г. Г. Слишкіна, Ю. С. Степанова та інших дослідників. Науковці О. С. Васильєва та Ф. Р. Філатов, концепцію ЗДОРОВ'Я в античності називають «мозаїкою смислів і значень, які шикуються в складний і дивовижний семантичний візерунок навколо центрального поняття «здоров'я»: «гармонія» й «домірність», «краса» й «калокагатія», «злагода з власною природою» й «підпорядкування природі цілого», «розсудливість» і «самовладання», «осягнення Вищого Блага» й «набання блага у власній душі». Розсудливість, що ґрунтується на знанні того, в чому полягає «Вище Благо», і духовна свобода, незалежність від минулих зовнішніх благ, – становлять фундамент здоров'я, незворушності й стійкості духу [Васильєва 2001, с. 25].

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Mylyk O. [Mylyk O. V.], i.alekseeva@knu.ua

Nominative Field of the Subconcept *SANTAS* in the Latin Language [Nominatyvne pole subkonceptu *SANTAS* v latyns'kij movi] (in Ukrainian)

Вивчення концептосфери давніх римлян є важливою ланкою у пізнанні їхнього світогляду, особливостей інтерпретації світу через призму мовної свідомості, духовних та матеріальних цінностей. Концепт ЗДОРОВ'Я відображає у свідомості стародавніх римлян не тільки знання про здоровий / нездоровий стан людини, але й експлікує вияв цінності людини в античному світі, ставлення людини до самої себе, ставлення держави до людини, систему вищих аксіологем людського буття. Саме це зумовлює **актуальність** публікації.

Об'єктом дослідження є субконцепт SANITAS в латинській мові.

Предмет дослідження – особливості вербалізації субконцепту SANITAS в латинській мові. **Мета та завдання** дослідження – виявити та описати сутність номінативного поля субконцепту SANITAS в латинській мові.

Одним із першочергових завдань у дослідженні певного концепту є одержання найбільш повного списку мовних одиниць, які вербалізують цей концепт [Богданова 2009, с. 47]. Номінативне поле відрізняється від усіх інших структурних угруповань лексики насамперед тим, що воно має комплексний характер, включаючи в свій склад групи таких типів: лексико-семантичне поле, лексико-фразеологічне поле, синонімічний ряд тощо, але в той же час не виступає як структурне угруповання в системі мови, а являє собою виявлену і впорядковану сукупність номінативних одиниць [Попова 2007].

Номінативне поле концепту принципово неоднорідне: воно містить як прямі номінації безпосередньо самого концепту, що утворює ядро номінативного поля, так і номінації окремих когнітивних ознак концепту, що розкривають зміст концепту і відношення до нього в різних комунікативних ситуаціях, утворюючи периферію номінативного поля [Постовалова 2011, с. 66-67].

З. Попова та Й. Стернін наводять вичерпний перелік мовних засобів, які можуть входити в номінативне поле концепту та забезпечити його опис в процесі лінгвокогнітивного дослідження [Постовалова 2011]: прямі номінації концепту (ключове слово – репрезентант концепту, яке обирається дослідником в якості імені концепту та імені номінативного поля, і його системні синоніми);

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© *Милик О. В. [Мылык О. В.], i.alekseeva@kpi.ua*

Номінативне поле субконцепту SANITAS в латинській мові [Номинативное поле субконцепта SANITAS в латинском языке] (Українською / На укр. яз.)

похідні номінації концепту (переносні, похідні); спільнокореневі слова, одиниці різних частин мови, деривативно пов'язані з основними лексичними засобами вербалізації концепту; симіляри; контекстуальні синоніми; okazіональні індивідуально-авторські номінації; стійкі поєднання слів, синонімічні ключовому слову; фразеосполучення, які включають ім'я концепту; паремії (прислів'я, приказки та афоризми); метафоричні номінації; стійкі порівняння з ключовим словом; вільні словосполучення, які номінують певні ознаки, що характеризують концепт; асоціативне поле, отримане в результаті експерименту зі словом-стимулом, що іменує концепт; суб'єктивні словесні дефініції, запропоновані учасниками експерименту як тлумачення запропонованого їм концепту; словникові тлумачення мовних одиниць, що об'єктивують концепт; словникові статті в енциклопедіях або довідниках (інформаційно-експлікативні тексти); тематичні тексти (наукові або науково-популярні, що розповідають про зміст концепту); публіцистичні або художні тексти, які розкривають зміст концепту властивими ним засобами; сукупності текстів (за необхідності експлікації або обговорення змісту складних, абстрактних чи індивідуально-авторських концептів).

Ключове слово (лексична одиниця, яка найбільш повно номінує досліджуваний концепт) і його синоніми утворюють ядро номінативного поля. До ядра номінативного поля услід за Л. М. Михайловою, будемо відносити лексеми, які відзначаються: а) високою частотністю вживання; б) найбільшою узагальненістю за своєю семантикою у прямому значенні; в) стилістично та експресивно нейтральні [Попова 2007].

У структурі концепту є ядро (когнітивно-пропозиційна структура концепту), приядерна зона (інші лексичні репрезентації концепту, його синоніми тощо) і периферія (асоціативно-образні репрезентації). Ядро і приядерна зона переважно репрезентують універсальні й загальнонаціональні знання, а периферія – індивідуальні [Маслова 2008].

У латинській мові існує кілька ключових лексем для номінації «здоров'я», які певною мірою відрізняються за значенням, точніше називаються різні його стани: *salus*, *sanitas*, *valetudo*, що відображає

особливість уявлень давніх римлян про феномен «здоров'я». Саме тому вважаємо за доцільне розглядати інтегральну сему концепту ЗДОРОВ'Я у форматі трьох субконцептів: SALUS, SANITAS, VALETUDO. За визначенням І. В. Постовалової, саме субконцепти забезпечують множинне варіативне позначення головного концепту [Постовалова 2011, с. 35].

У даному дослідженні зупинимось детальніше на сутності субконцепту SANITAS та його засобах вербалізації.

Аналіз лексикографічного матеріалу, фрагментів оригінальних текстів, етимології та дериваційного поля лексем з історичною основою *salu- / salv-, *san-, *val- дав можливість зробити певні узагальнення. Історична основа *san-, за деякими припущеннями, сягає праіндоєвропейської основи *sāa- / sa: і.-е. *si-sa-mai «втішати, заспокоювати». Лексикографічні видання [Дворецкий 2008; Forcellini 1965; Glare 1968] дали змогу встановити лексико-семантичний діапазон слова SANITAS: «здоровий глузд, розсудливість, розумність», «тверезість, спокій, урівноваженість» (50 %), «здоров'я, здоровий стан» (40 %), «міцність, надійність, правильність» (10 %); прикметник sanus: «психічно / розумово здоровий» (30,3 %), «фізично здоровий» (21,2 %), «вільний від пристрастей, від афектів, розважливий» (19,8 %), «тямущий, солідний» (9 %), «цілющий» (7,6 %), «непошкоджений, у гарному стані» (7,6 %), «характерний для здорового стану» (4,5 %). Дериваційний аналіз дав можливість виявити, що більша частина дериватів має основне лексичне значення – «психічне здоров'я, психічний стан». Отже, субконцепт SANITAS є ментальною одиницею, яка відображає у свідомості давніх римлян уявлення про «**психічне здоров'я**», «**нормальний психічний стан**», «**психічну урівноваженість, відповідність психічних реакцій обставинам і ситуаціям**», «**здатність до саморегуляції поведінки відповідно до соціальних норм та правил**». Тож інтегрованою семою субконцепту SANITAS вважатимемо «адекватний психічний стан». Ядром номінативного поля субконцепту SANITAS є іменник sanitas «здоровий глузд, розсудливість, розумність», «тверезість, спокій, урівноваженість», прикметник sanus «психічно / розумово здоровий», «вільний від пристрастей, від афектів, розсудливий», прислівник sane

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

©Милик О. В. [Мылык О. В.], i.alekseeva@knu.ua

Номінативне поле субконцепту SANITAS в латинській мові [Номинативное поле субконцепта SANITAS в латинском языке] (Українською / На укр. яз)

«розумно, розсудливо, при здоровому глузді»; дієслово *sanare* «лікувати, зцілювати(душу), «напоумити когось, утішати».

У приядерній зоні субконцепту SANITAS можна виділити три **мікрополя**, які близькі до інтегрованої семи: 1) **«брак різного роду афектів, адекватність поведінки»**; 2) **«душевне зцілення»**; 3) **«розсудливість, поміркованість, здоровий глузд»**.

Мікрополе «браку різного роду афектів, адекватної поведінки» поєднує слова, лексичне значення яких «стриманість, урівноваженість, поміркованість, самовладання»: *tenere cupiditates suas* (Cic. Verg. 2, 3, 3) – *стримувати свої пристрасті*; **moderatio, onis, f** – обмеження, самовладання, стриманість: *moderatio cupiditatum* (Cic. Fin. 2, 19), *moderatio ardorum* (Cic. N. D. 2, 92) – *приборкання пристрастей*; *moderatio animi* (Rhet. Her. 1, 1, 1) – *стриманість, самовладання, урівноваженість*; **requies, etis, f** – спочинок: *requies animi* (Tac. Ann. 2, 33, 3) – *душевне задоволення*; **quies, etis, f** – спокій, відпочинок: *quies animi* (Vell.2, 6, 2) – *душевний спокій*; **modestia, ae, f** – поміркованість, стриманість: *modestia dolendi* (Sen. Dial. 6, 2, 4) – *самовладання, приборкання пристрастей*: *modestia ac moderatio* (Sen. Ep. 88, 30) – *поміркованість і стриманість*; **temperantia, ae, f** – поміркованість, стриманість, самовладання; **continentia, ae, f** – стриманість, самовладання; **parsimonia, ae, f** – стриманість, тверезість; **sobrietas, atis, f** – тверезість, стриманість, поміркованість.

Мікрополе «душевного зцілення» поєднує лексеми із семантикою «зцілення – позбавлення станів афекту, утішання, заспокоєння, полегшення страждань»: **sanabilis, e** – виліковний, цілющий: *душевно/фізично, позбавлений афектних станів*; *cura doloris* (Cic. Fam. 5, 16, 5) – *утішання в скорботі*; *cura lacrimis* (Prop.1, 3, 46) – *заспокоєння від сліз*; **consolor, atus sum, ari** – утішати, полегшувати, пом'якшувати; **solor, atus sum, ari** – утішати, заспокоювати; **resedo, – —, are** – полегшити, зцілити; **relevo, avi, atum, are** – полегшити, заспокоїти, втішити; **consolatio, onis, f** – втішання, заспокоєння; **consolamen, inis, n** – утішання; **paregoria, ae, f** – заспокоєння, втішання, полегшення; **mitigatio, onis, f** – заспокоєння, втішання; **sedamen, inis, n** – заспокійливий засіб, утішання, заспокоєння; **sedatio,**

onis, f, placatio, onis, f – заспокоєння; **avocamentum, i, n** – заспокоєння, утішання.

Мікрополе «розсудливості, поміркованості, здорового глузду» об'єднує лексеми із семантикою «розсудливості, поміркованості, розважливості, розумності, здорового глузду»: **resanescio, sanui, -, ere** – братися за розум, отямитися; **mens, mentis, f** – розсудливість, поміркованість; *mens animi* (Lucr. 4, 757) – розум; *bonamens* (Liv. 39, 16, 5) – здоровий глузд; **sapiens, entis** – розумний, розважливий, розсудливий; **sapientia, ae, f** – розсудливість, здоровий глузд; **sapienter** – мудро, розсудливо; **sapio, ii (ivi, ui), —, ere** – бути розумним, розсудливим; **ratio, onis, f** – розум, здоровий глузд, розважливість: *in gyrum rationis ducere* (Cic. Off. 1, 26, 90) – напоумити; **sensus, us, m** – відчуття, сприйняття, свідомість, відчуття; розум, розсудливість: *homo celer sensu* (Vell. 2, 118, 2) – кмітлива людина; *sensus communis* (Hor. Sermon. 1, 3, 63; Sen. Ben. 1, 12, 3) – здоровий глузд; *imisensus* (Hor. Epod. 14, 1) – глибина свідомості; *animostare* (Hor. Sermon. 2, 3, 211) – зберігати здоровий глузд; **resipisco, ivi (ii) / ui, —, ere** – знову прийти до тями, отямитися, схаменутися; *adsanitatē reverti* (Caes. D. G. 1, 42), *adsanitatē redire* (Cic. Fam. 12, 10, 1) – отямитися, схаменутися.

Ближня периферія об'єднує слова, лексичне значення яких «психічне здоров'я, брак афектів, адекватність поведінки, душевне зцілення, розсудливість, поміркованість, здоровий глузд» не є головним, але умотивоване основним лексичним значенням (наприклад, пряме значення іменника *cerebrum, i, n* – мозок, оскільки мозок є «осередком» розуму, це слово набуло цілком умотивованих значень «розум, розсудливість»): **cerebrum, i, n** – головний мозок, розум, розсудливість; **consilium, i, n** – розумність, розсудливість: *simul consilium cum re amisisti?* (Ter. Eu. 241) – невже разом з грішми ти втратив розум?; *bono consilio facere* (Pl. Aul. 476; Cic. Off. 1, 33, 120) – зробити при здоровому глузді; *miscere stultitiam consiliis brevem* (Hor. Carm. 4, 12, 125) – домішувати до розсудливості деяку частку глупоти; *nullius consilii esse* (Cic. Sest. 36) – бути безрозсудливим, некмітливим; **intellectus, us, m** – розуміння; розсудливість: *intellectus animi* (Quint. Inst. 10, 1, 14) – розсудливість; **intellegentia, ae, f** – розуміння;

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

© Миллик О. В. [Мылык О. В.], i.alekseeva@kpi.ua

Номінативне поле субконцепту SANITAS в латинській мові [Номинативное поле субконцепта SANITAS в латинском языке] (Українською / На укр. яз)

розсудливість: *intellegentia communis* (Cic. De or. 1, 249) – *здоровий глузд*; **sinceritas, atis, f** – збереженість, неущкожденість: *sinceritas et animi et corporis* (Val. Max. 2, 6, 8) – *здоров'я душі й тіла*; **confirmatio, onis, f** – зміцнення, укріплення: *confirmatio animi* – *душевне заспокоєння, утішання*; **mulceo, mulsi, mulsum, ere** – заспокоювати, полегшувати: *mulcere dolorem* (Plin. Nat. 30, 58) – *полегшувати біль, страждання*; **mitigo, avi, atum, are** – полегшувати, приборкувати: *mitigare odium precibus* (Cic. Red. pop. 23) – *приборкувати ненависть благаннями*; *mitigare dolorem* (Cic. Fin. 2, 29, 95) – *полегшувати страждання*; *mitigare animum* (Tac. Hist. 1, 69, 28) – *заспокоювати душу*; *mitigare iram* (Ov. Trist. 4, 6, 13) – *вгамовувати гнів*; **sublevo, avi, atum, are** – послаблювати, полегшувати: *sublevare metum* (Tac. Ann. 14, 4, 4) – *зменшити страх*; *potens sui* (Hor. Carm. 3, 29, 41) – *той, хто опановує себе*; *in potestate mentis esse* (Cic. Tusc. 3, 5, 11) – *володіти собою, бути при здоровому глузді*; *sensus convaluere mei* (Ov. Trist. 1, 3, 13) – *я оговтався*; *compos sui esse* (Liv. 8, 18, 11) – *бути при повній свідомості*; *aequo animo esse* (Cato Agr. 2, 5.) – *байдуже, безпристрасно*; **medicabilis, e** – виліковний (який лікує душевні хвороби, афекти); **valetudo, inis, f** – здоров'я: *valetudo ei neque corporis neque animi constitit* (Suet. Calig. 50, 2) – *у нього не збереглося ні тілесного, ні душевного здоров'я*.

Дальня периферія об'єднує **вербалізатори**, які набувають у певному контексті значень «**психічне здоров'я, брак афектів, адекватність поведінки, душевне зцілення, розсудливість, поміркованість, здоровий глузд**», проте ці семи не умотивовані основним лексичним значенням слова: *cor habere* (Pl. Persa 623; Petr. 63, 8) – *розумно, розсудливо*; *corde conspicerere* (Pl. Pseud. 767) – *розуміти*; *non absone* (Gel. 15, 25, 1) – *розумно, розсудливо*; *non excidere sibi* (Quint. Inst. 11, 2, 45.) – *не втрачати контролю над собою*; *non concuti* (Sen. Ep. 71, 25) – *залишатися незворушним*; *de lana sua cogitare* (Ov. Ars 2, 683) – *думати лише про свої справи, залишатися незворушним*; *nil admirari* (Hor. Ep. 1, 6, 1) – *нічим не вражатися, бути незворушним*; *tenere iram* (Curt. 4, 2, 5.) – *стримувати гнів*; *reprimere iracundiam* (Ter. Ad. 794) – *стримувати роздратування*; *temperare iras* (Verg. A.1, 55) – *стримувати гнів, temperare amori suo* (Petr. 83, 5) –

вгамовувати свою пристрасть; *allevare animum maerore* (Curt. 4, 15, 11) – утішати душу від смутку; *animum recipere* (Liv. 21, 58, 10) – опритомніти, опанувати себе; *expergefatum caput erigere* (Lucr. 5, 1204) – одуматися; *vincere animos iramque* (Ov. Ep. 3, 85) – приборкати свій запал і гнів; *dum temor ipse mei, dum spiritus hos regit artus* (Verg. A.4, 333) – поки я в повній свідомості, поки душа управляє цим (моїм) тілом; *ex animo scripulum evellere* (Cic. S. Rosc. 6) – утішати серце (душу); *sermone recreare* (Petr. 65, 6) – заспокоювати розмовою; **judicium, i, n** – розсудливість, розум, поміркованість: *judicio facere* (Cic. Fam. 10, 27, 2) – робити розсудливо; **pectus, oris, n** – серце, розум, розсудливість: *toto pectore cogitare* (Cic. Att. 13, 12, 4) – мислити розсудливо, *de summo pectore dicere* (Gell. 17, 13, 7) / *hiscere* (Apul. Fl. 9) – говорити необдуманно; **sal, salis, m** – сіль, метафорично – розум: *salem habere* (Ter. Eu. 399) – бути розумним; *usurpatio bonae mentis* (V. Max. 4, 4) – володіння здоровим глуздом.

Висновки та перспективи подальших розвідок. Отже, аналіз лексикографічного матеріалу дав можливість зробити висновки, що субконцепт SANITAS є такою ментальною одиницею, яка відображала у свідомості давніх римлян уявлення про «психічне здоров'я», «адекватний психічний стан», «психічну урівноваженість, відповідність психічних реакцій до обставин і ситуацій», «здатність до саморегуляції поведінки згідно із соціальними нормами та правилами». Інтегральною семою субконцепту SANITAS є «адекватний психічний стан». Ядром номінативного поля субконцепту SANITAS є іменник *sanitas*, прикметник *sanus*, прислівник *sane*, дієслово *sanare*. Приядерну зону утворюють мікрополя: 1) «брак різного роду афектів, адекватність поведінки»; 2) «душевне зцілення»; 3) «розсудливість, поміркованість, здоровий глузд».

Література:

1. Богданова, А. Г. «Когнитивная интерпретация единиц номинативного поляконцепта «вежливость» (на материале немецкого и русского языков).» *Вестник Томского государственного университета* 319 (2009): 11-15.
2. Васильева, О. С. *Психология здоровья человека: эталоны, представления, установки: учебное пособие для студ. высш. учеб. заведений* (Москва, Издательский центр «Академия», 2001), 352.

Актуальні проблеми мовознавства [Актуальные проблемы языкознания]

©Милик О. В. [Мылык О. В.], i.alekseeva@kpi.ua

Номінативне поле субконцепту SANITAS в латинській мові [Номинативное поле субконцепта SANITAS в латинском языке] (Українською / На укр. яз)

3. Дворецкий, И. Х. *Латинско-русский словарь* (Москва, Русский язык, 1976), 1088.
4. Маслова, В. А. *Когнитивная лингвистика* (Мн., Тетра Системс, 2008), 272.
5. Михайлова, Л. М. «Построение номинативного поля концепта «ГОВОРЕНИЕ» в современном английском языке.» *Гуманитарные и социальные науки* 5 (2008), доступ hses-online.ru/2008/05/10_02_04/5_6.pdf.
6. Попова, З. Д., Стернин, И. А. *Когнитивная лингвистика* (Москва, АСТ, Восток-Запад, 2007), 315.
7. Поставалова, І. В., Зана, Л. Ю. «Літературознавчий аналіз художнього твору: функціонування поняття “концепт”.» *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка, Серія Філологічні науки, ч. ІІ, № 3* (214) (2011): 32-43.
8. Forcellini Ae. *Lexicon totius Latinitatis*, t. 1–4 (Forni, 1965).
9. Glare P. G. W. *Oxford Latin Dictionary* (Oxford, Oxford Universitypress, 1968), 2151.

References:

1. Bogdanova, A. G. «Kognitivnaja interpretacija edinic nominativnogo polja koncepta «vezhlivost'» (na material nemeckogo i russkogo jazykov) [Cognitive interpretation of units of the nominative field of the concept “politeness” (on the material of the German and Russian languages)].» *Vestnik Tomskogo gosudarstvennogo universiteta* 319 (2009): 11-15. (In Russ.).
2. Vasil'eva, O. S. *Psichologija zdorov'ja cheloveka: jetalony, predstavlenija, ustanovki: ucheb. posobie [Psychology of human health: standards, ideas, attitudes]* (Moskva, Izdatel'skij centr «Akademija», 2001), 352 (In Russ.).
3. Dvoreckij, I. H. *Latinsko-russkij lovar [Latin-Russian Dictionary]* (Moskva, Russkij jazyk, 1976), 1088 (In Russ.).
4. Maslova V. A. *Kognitivnaja lingvistika [Cognitive Linguistics]* (Mn., Tetra Sistsms, 2008.), 272 (In Russ.).
5. Mihajlova, L. M. «Postroenie nominativnogo polja koncepta «GOVORENIE» v sovremennom anglijskom jazyke [Construction of the nominative field of the concept "SPEAKING" in modern English].» *Gumanitarnye i social'nye nauki* 5 (2008), dostup // hses-online.ru/2008/05/10_02_04/5_6.pdf (In Russ.).
6. Popova, Z. D. *Kognitivnaja lingvistika [Cognitive Linguistics]* (Moskva, AST, Vostok-Zapad, 2007), 315 (In Russ.).
7. Postovalova, I. V. «Literaturoznavchij analiz hudozhn'ogo tvoruu: funkcionuvannja ponjattja «concept» [Literary analysis of artistic work: the functioning of the notion «concept»].» *Visnik Lugans'kogo nacional'nogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka, Serija Filologichni nauki, ch. II, № 3* (214) (2011): 32-43 (In Ukr.).
8. Forcellini Ae. *Lexicon totius Latinitatis*, t. 1–4 (Forni, 1965).
9. Glare, P. G. W. *Oxford Latin Dictionary* (Oxford : Oxford Universitypress, 1968), 2151.

Actual Problems of Linguistics [Aktual'ni problemy movoznavstva]

© Mylyk O. [Mylyk O. V.], i.alekseeva@knu.ua

Nominative Field of the Subconcept *SANTAS* in the Latin Language [Nominatyvne pole subkonceptu *SANTAS* v latyns'kij movi] (in Ukrainian)